

itt hagyják velem, olyan szépen bújt a bokámhoz,
melyet vékony, nyári zokni takar el félig.
Eltűnnek ők is. *Fájó szívedből kitör a harag; /
Remegni kezd tested minden paránya, / És fürtjeid kibontva, szétszilálva /
Kibomlanak.*
Utoljára a galambok távoznak.
Esteledik, csodálatos az ég.
Megkeményedett nemi szervem átsejlik a Levis farmeren
(*Szomorúság csap le végig, / Szemed összeszorítod.*),
integetek.

DEMÉNY PÉTER fordítása

A dőlt betűs részek a Beszterce közelében fekvő Hordón született George Coșbuc-tól származnak; az utolsó kivételével, melyet D. P. ültetett át, Révay Károly fordításai.

BRASSÓ – BRAȘOV – KRONSTADT

Caius Dobrescu

A VÁROS ÉS A SEMMI

Nem tudom, jó-e, amit tervezek, de legalább elismerem: egy teljes mértékben fantázia szülte Brassóról írok, mely a költő szavával olyan szövetből van, mint álmaink. Próbáltam konkrét helyekhez és tapasztalatokhoz kötni, hogy elsősorban a magam számára derítsem ki, valóságos földrajzának és geológiájának mely pontjaihoz tud kapcsolódni az én képzeletbeli földrajzom – és bevallom, nem sikerült. Úgyhogy nem marad más, mint hogy elismerjem a szakadékot, amely a Várossal való térbeli, territoriális, feltérképezhető tapasztalatom és a róla való zavaros látomások között feltárult.

Mert gondolom, erről van szó: arról, ami a lehető legmélyebben összeköt azzal a hellyel, ahol élünk, a vele való bensőséges kapcsolatunkkal. Nagyszerű lett volna, ha meg tudok állni egy épületnél vagy legalább egy építészeti részletnél, legyen bár egyszerű díszítőelem (például a dombormű, amelyen

egy kis ámor megy egy oroszlán mellett, amit annak a lakásnak az ablakából láttam, amelyben a szüleim laktak), vagy egy helyre gondolhatok, vagy egy személyre (például Pop asszonyra, akitől franciát tanultam, vagy Moga asszonyra, aki, amikor zongoraórákra mentem, a *Ludas Matyiból* fordított – a vicclapból, nem Fazekas művéből...); ha egy hangulatra vagy egy figyelőállásra gondolhatnék (arra a panorámára például, amely a Cenkről tárul eléd, ahonnan az egész várost láthatod, hogy szint’ megcélozhatnád). Furcsa módon még a helyek és az időpontok is, amelyek zseniális barátaimhoz fűznek, Sandu Muşinához vagy Andrei Bodiuhoz, akiket nem tudok eleget siratni, vagy akiket ritkán láthatok, mint Simona Popescu vagy Marius Oprea, még őket sem tudom a Város egyetlen személyes mítoszához kötni.* Bár akárhol is vannak, számomra elsősorban ők jelentik Brassót.

A bennem élő Város masszív entitása – úgy él bennem, mint óriási agy, mely paradox módon belefér az én apró agyamba – nem horgonyoz le az életrajzom pontjaiban. Olyan repülőhöz hasonlít, amely megpróbál leszállni, de nem tud: a pálya göröngyös, gödörrel teli, úgyhogy alig érinti a kerkeivel, már ismét fel kell szállnia, nehogy lezuhanjon és porrá zúzódjon. Erről a meta-Városról csak úgy tudok beszélni, ha látomásos, lelkesült diszpozícióba kerülök a szó etimológiai értelmében. Másként szólva, ha hagyom, hogy rám telepedjen és magáévá tegyen (frenetikusán, mégis a jó ízlés határain belül – legalábbis remélem...), akár egy daimon.

Ahhoz, hogy megértsék, amit mondani szeretnék, el kell mondanom, hogy ez a fantaszmatikus Város (jobb szó híján nevezem így; valószínűleg fantaszomatikusnak kellene neveznem) nagyjából úgy jelenik meg előttem, ahogy Kurt Vonnegut *Bajnokok reggelije* című könyvének egyik szereplője számára megjelent a másik: mint egy függőleges fényzuhatag. Meg vagyok győződve, hogy a kezdet kezdetén így is ábrázolták azok, akik megteremtették, akik ein’ feste Burgot csináltak belőle. Nagyszerű fényrobbanásként az ismert világ szélén. Nyilvánvalónak tűnik számomra, hogy ami azon túl létezett, ahová telepítették őket, maga volt az abszolút ismeretlen. A bizonytalanságok annyira sűrű szövete, amely már obskúrussá vált. Teljes homály. Annyira kiszámíthatatlan és meghatározhatatlan világ, hogy va-

* Alexandru Muşina: költő, a brassói irodalmi kör vezéralakja, 1954 és 2013 között élt. Andrei Bodi: költő, 1966–2014. Simona Popescu: költő, író, 1965-ben született. Marius Oprea: költő, író, történész, 1964-ben született. Simona Popescuval, Caius Dobrescuval és Andrei Bodiuvall szerepelt a *Pauza de respirație* (Lélegzetvételnél szünet) című antológiában (1991).

lósággal a semmivel azonosult. A közép-európai németek számára *in der Wallachei* a világ végét jelentette, tulajdonképpen a világon túli helyet. A képzelet lázalmától megfertőzött területet – amelyet csupán hézagosan emberi alakok népesítettek be, akiknek a szájuk a mellükön volt, s egyetlen óriási lábukkal félig hüllőhöz hasonlítottak. Olyan lángoló formák, pontosabban formátlanságok, melyek lényegében az Úr lángoló és folyékony vonzását fejezik ki. Fogadok, hogy ugyanígy érzékelték a dolgokat azok is, akik a valóságos Oláhország valóságos határán éltek – csak hogy számukra a semmi az a házuk küszöbén túl kezdődött – rögtön városuk falai után.

Azt hiszem, jobban megértjük őket, ha Stephen King novelláját, a *The Mist*-et olvassuk, vagy ha megnézzük az ennek alapján készült sorozatot: egy Maine állambeli városkát (iszonyú, hogy mennyire hasonló a Barcaság, Burzenland, Maine állammal!) hirtelen egy áthatolhatatlan ködfal fog körül. A kép természetesen nem teljesen kielégítő: a köd a maga amorf lényegével eléggé kifejező, de nem mond el mindent arról, mit is jelent a Lehetetlennel való szomszédság, s arról sem, a fenségesnek milyen ereje érzékelhető itt. Kronstadt, Corona, a Korona városa, Brassó, Braşov – ez a város úgy érezhette, a szakadék szélére (vagy ahogy románul nagyon érzékenyen mondják, „ajkára”) telepítették – nyilván nem egy valóságos szakadékéra, hanem egyszerűen A szakadékéra. Innen a fényzuhatagos önérzékelés, amely nem a semmiből jön, hanem a semmivel való *kapcsolat* következménye. Röviden szólva, ez az a ragyogás, amely befonja San Franciscót egyszerűen azért, mert máris kész a Szent András törésvonalba zuhanni.

Rá kell világítanunk itt ennek a zavaros és mégis koordinált entitásnak a különös és lenyűgöző történetére, amely a Város. Évszázadokon keresztül a határon terült el (erről már beszéltem), mégis a világ közepének képzelte magát. Valahogy úgy, ahogy a köldök általában az alsónadrág vonalán felül helyezkedik el. Így a Város is: egy olyan vonal fölött volt, amelyen túl (mint a bugyi gumiján túl) labirintikus félhomály és kísérteties árnyak rejtőztek. Egyszer csak azonban egy elképesztő változás nyomán, mint amikor a kaleidoszkópot elfordítja az ember, középpontá vált – vagyis valódi földrajzi köldökké vált, bár ugyanakkor elvesztette önbizalmát, dölyfös hiúságát. A határ, a Határ emlékezete mégis ott húzódik a mélyben, mint valami láva az autógyártása elásványosodott roncsai alatt.

Szeretném megénekelni ennek a Gentle Giant-nak, amelyik a Város, ennek a Micromégasnak a születését és a tévelygéseit. Ehhez nem a múzsákat kellene invocálnom, hanem az infratudat retorikájának modern klasszikusait. Kizárólag ők vannak azoknak az eszközöknek a birtokában, amelyek

segítségével meg lehetne ragadni vagy meg lehetne ismételni azokat a folyamatokat, melyek során egy mentális zűrzavar entitássá válik, és fordítva. Először a Város paradox embriójáról kellene szólnunk, egy nagyon kompakt, koncentrált embrióról – mint valami antianyagból készült bomba vagy egy cirkóniumból készült ondósejt. Az embriónak általában a tudat szintjén a meghatározatlanság tisztaságát kell sugallnia. A Városom esetében azonban a dolgok éppenséggel fordítva állnak. Kezdetben az endometrikus szövet és a méhlepény volt zavaros, amit az képviselt, ami később Burzenlanddá, Barcasággá vált. Ellenkezőleg, maga az embrió, a kezdeti kolónia kristályos tisztaságú valami volt, mely leginkább egy tökéletessé csiszolt vesekőre emlékeztetett. Ilyen volt az első betelepültek szervezettsége – nagyon pontos, katonás, családonként, aztán házanként csoportokra osztva. Mértani egyszerűséget próbáltak sugározni körös-körül – a körül levő hegyek közt fekvő medence meghatározatlanságában –, amíg egy valóságos várat generáltak, melyet tökéletesen elzártak a falak és a bástyák, egy működőképes belső anatómiával, melyekben a céhek voltak a szervek, de egyben a gépezet kerekjei is, egy olyan Vezetőséggel, mely a falakon belül a társadalmi szolidaritást szervezte, kifelé pedig a legtisztább és legdurvább csoportegozizmust képviselte (mert ez biztosította a Város túlélését és prosperálását: hogy kíméletlenül megadózzon minden kereskedelmi folyamatot, ami a Semmivel zajlott, és rajta ment át; a Semmivel, amely a hegyeken túl kezdődött).

Kellene egy lant, mellyel megénekelhetném, hogyan fejlődött az embrió és terült el minden irányban, hogyan kezdett az agya lassan-lassan szerteágazni, hogy átmásszon vagy kimenjen a falakon, melyekkel ő maga vette körül magát. Hogyan kezdtek szaporodni és egymással összevegyülni a nyelvek a Város fülében, gégéjében, de leginkább agyában: a helyi dialektustól, melyet mindközönségesen szásznak nevezünk, a magyarig, a székelyig és a csángóig, az örményig, és még hányig. Így fejlődött és így mozdult meg – gátlásosan, félve, sebezhetőn, fénylő-zselés lábaival, melyek nélkül a hozzá hasonló életformák nem tudnak utazni az időben.

Ami ezt a fejlődési útvonalat egyesíti, az nem más, mint egy kereskedőkből és mesteremberekből álló köztársaság makacs büszkesége – az én fantazmagóriáimban mindenképpen. A standard turista fejében levő város, ahol kisasszonyok ülnek a kastélyokban, és lovagi tornák zajától dübörögnek a terek, persze soha nem létezett. Az alapító és újraalapító atyák (mert az első betelepülteket a tatárok a földdel tették egyenlővé) nem foglalkoztak ilyen ostobaságokkal. A pajzsok és szentelt szablyák arisztokrata misztikumuk pedig a die Deutschen Ritterrel egy időben tűnt el innen, 1225-ben a

teuton lovagokkal. A Város sorsát tehát sokkal pragmatikusabb és szorgosabb agyak és kezek döntötték el. Így vált hosszú időre „minden nemzet műhelyévé”. Egy olyan talajjá, mely nem feltétlenül barátságos a művészetekkel és az irodalommal. Jó, hogy a pragmatikus elit inkább hajlandó együttműködni, mint végeérhetetlenül vitázni, s a mérsárlást kockáztatni. De olyan talaj ez, amelyben nehezen kapaszkodik meg a képzelet költői virága.

De ha megkapaszkodik, akkor aztán...

DEMÉNY PÉTER fordítása

Gál Andrea

KÉT SÉTA

Amikor eljön a nyár, de még nincs kánikula, egy délelőttön felballagsz a Cenkre, onnan a Schuller felé veszed az irányt, és három vagy négy óra múlva elérsz arra helyre, ahol a gerincen úgy kell áthaladni, hogy egy keskeny ösvény vezet pontosan az élén, és jobbról is, balról is meredek lejtő kísér, amelyen nincs fa vagy bokor, mert már olyan magasan jársz, de van érdes szálú fű, amelynek a tövén puha mohahalmok és elhalt fűcsomók ülnek, ami arra csábít, hogy mindegyre lelépj az örvényről, és a lépteid alatt besüppedjen a talaj, és vannak tavaszi–nyár eleji virágok, amelyek között még hófoltok is csillognak, és mindenfelé nagyon messzire ellátsz, egyes helyeket, főként a településeket és utakat meg tudod nevezni, a többi viszont, a hegyek, sziklák, völgyek, lankák, magányos házak az ismeretlenből integetnek; ahol látod, hogy milyen sokat emelkedtél, mióta elindultál, de azt is látod, hogy előtted magasodik még a csúcs, és különben is, odébb van a Nagykő és a Bucsecs, a Királykő, és ha szerencséd van, a Csukást meg a Fogarasi-havasokat is láthatod, és egyrészt elbízod magad, másrészt annyira parányi vagy ebben a fenség-rengetegben, és izzadsz, de a hátadat meg-megfújja a jeges szél, na, ezt tudnám ahhoz hasonlítani, ha valaki (én) Brassóban él(ek).

Ha végigolvastad a fenti mondatot, az a gyanúm, hogy túlzásnak tartod, és érzelmileg túlfűtöttnek. Jól jönne egy kis fanyarság, némi önirónia, lokálpatriotizmus-kritika. Igaz, igaz, de én legalább három éve gondolkodom ezen, és nem akar a véleményem megváltozni. Úgyhogy igen örültem, ami-